CONCEPT ŞI SEMNIFICAT ÎN TERMINOLOGIE

Nina ZGARDAN / Aurelia VARTIC

Abstract

The paper presents the debate arisen by the terminology of the semantic aspect in different domains besides semantics such as, logic, semiotics and gnoseology. It also points out different methodologies approaching this issue.

În literatura de specialitate aspectul semantic în terminologie suscită cele mai controversate dezbateri. Lucru explicabil dacă ne gândim, în primul rând, că semantica nu ţine doar de domeniul lingvisticii, ci şi de cel al logicii, semioticii şi gnosiologiei, şi, în al doilea rând, că metodologiile folosite în tratarea unităţilor terminologice sunt radical diferite : cea tradiţională bazată pe postulatul **un termen – un sens** şi cea nouă, bazată pe **tehnici lingvistice de cercetare**. Ultima, întemeiată pe colectarea unităţilor din contexte lingvistice şi comunicative reale, zdruncină fundamentul teoriei clasice închistată în triada **termen - concept - referent.** Terminologia devine treptat lingvistică, descriptivă, textuală [1, p.6]

Abordarea textuală a scos în evidenţă fenomenul variabilităţii terminologice, prin urmare, şi cel al variabilităţii semantice care a făcut vulnerabil postulatul dogmatic **un termen – un sens**. Funcţionarea reală a unităţilor lexicale şi luarea în calcul a efectelor legate de contextualitatea sensului duce, după cum afirmă Slodzian, la reinterpretarea « conceptelor » ca pe nişte semnificate normate de practicile discursive şi gnoseologice în sfera activităţilor profesionale, unde, de obicei, se intersectează mai multe domenii. Prin analiza textuală pot fi descoperite noi sensuri dobândite de unităţile lexicale în diferite ocurenţe. Aceste unităţi lexicale cu sensuri noi, contractate în text, sunt susceptibile de a deveni termeni într-un domeniu sau altul după o perioadă de aflare în aşa zisa stare de « candidat - terme » şi după o filtrare riguroasă morfo-sintactică şi semantică [2,p.75-77]. Procesele semantice care au loc în texte sunt complexe şi greu de sesizat. Şi totuşi, credem, după Slodzian şi Cabré, că abordarea descriptivă a textelor şi a unităţilor lexicale este unica cale reală, valabilă şi corectă de cercetare semantică, de punere în valoare şi exploatare a semanticii textuale. Căci şi termenii, şi cuvintele sunt entităţi lingvistice şi se realizează plenar doar în situaţii contextuale şi discursive care concretizează sensul lor sau anunţă un sens în devenire, adică o potenţială polisemie. Odată îmbogăţite, semnificatele pot fi, după cum se exprimă Cabré, « multiplicate în diferite domenii de specialitate ».

Să ilustrăm prin următorul exemplu. Termenul **bague**, din limba franceză care înseamnă *mulură, relief ornamental în formă de inel*, a apărut în arhitectură prin analogie, pe baza unor asociaţii de trăsături asemănătoare cu cele ale unui obiect cunoscut de către toţi membrii comunităţii lingvistice şi anume : **bague** = *anneau que l'on met au doigt* ; **inel** = *cerc mic de metal (preţios cu cu pietre scumpe) care se poartă ca podoabă pe deget*. Această asemănare stabilită prin reprezentare, adică prin evocarea mintală a imaginii unui obiect perceput în trecut, a avantajat folosirea cuvântului **bague,** gravat deja în memoria colectivă, pentru denumirea unui nou concept **bague** = *motif ornamental qui ceinture horizontalement le fût d'une colonne (inel, mulură inelară pe coloană).* Procedeul acesta, prin care unui concept i se dă formă prin analogie este frecvent în terminologie. Însă cuvântul generic **bague** poate, tot prin analogie, pătrunde cu statut de termen şi în alte domenii – maritim, tehnic etc. – făcând trimitere la noi concepte. Această « multiplicare » în diferite

BDD-A23717 © 2007 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:00 UTC)

domenii de specialitate este provocată de alipirea la conţinutul semantic al cuvântului generic **bague** (inel – podoabă) a unui sem specific care-l « terminologizează ». Să vedem care este acest sem specific.

Limba generală	**Limba de specialitate**
Bague : Anneau que l'on met au doigt lorsqu'il est orné.	**Bague (arh) :** Moulure (relief ornemental) circulaire qui divise horizontalement une colonne.
Semele : anneau / mettre / doigt / orné	**Semele :** relief ornemental / circulaire / diviser /horizontalement / colonne

Deci, semele *inel, ornate, pus, deget* constituie nişte trăsături semantice din care este compus semantemul *bague,* în cazul termenului se crede că e vorba de trăsături conceptuale din care se compune conceptul.

Dacă comparăm aceste două definiţii, una din limba generală şi cealaltă din limba de specialitate, observăm că ideea de formă inelară, de accesoriu de element decorativ, este comună pentru ambele cazuri, ceea ce ne permite să vorbim despre existenţa unui nucleu semantic comun. Însă în definiţia a doua apare ideea de *colonne* (coloană) care conţine acest sem specific şi care antrenează lexemul generic **bague** într-un alt domeniu şi anume cel al arhitecturii. Iar schimbarea de domeniu duce în mod inevitabil la modificarea semantică numită de terminologi – **alunecare de sens** [6]**,** prin care unităţile lexicale capătă statut de termeni, aceştea completând nomenclatura terminologică cu denumiri pentru conceptele apărute.
Întrebarea care se impune este : din ce e format sensul termenului **bague***,* de exemplu, şi prin ce diferă el de sensul cuvântului primar **bague**. Se creade, şi vedem în aceasta iarăşi o consecinţă a doctrinei clasice, că trăsătura ar fi semantică în lingvistică şi conceptuală în terminologie. Ceea ce ar însemna, după cum remarcă pe bună dreptate Béjoint şi Thoiron, că în sensul cuvântului ar lipsi « conceptualul », iar în cel al termenului n-ar exista « semanticul »[3, p.8]. Unii terminologi mai susţin că sensul termenului ar fi format doar din concept, iar cel al cuvântului dintr-un concept înscris într-un semnificat [4, p.86-127]. Se pare că acest punct de vedere se explică nu numai prin devotament faţă de doctrina clasică, ci şi prin faptul, sau chiar în primul rând prin faptul, că Saussure, după ce a afirmat că « le signe linguistique unit non une chose et un nom, mais un concept et une image acoustique », a înlocuit « concept » din structura semnului lingvistic cu cel de « signifié », iar « image accustique » cu termenul « signifiant ». Şi Saussure continuă : « Nous proposons de conserver le mot signe pour désigner le total et de remplacer concept et image acoustique respectivement par signifié et signifiant... » [5, p.99]. Această schimbare terminologică în structura semnului lingvistic, i-a făcut pe unii specialişti să creadă că conceptul a fost, în acest mod, redus la semnificat şi că el n-ar mai exista în afară de semnificat [3, p.88].

Noi însă, suntem de părerea că această trecere de la formula *semn lingvistic* = *concept* + *imagine acustiă*, la *semn lingvistic* = *semnificat* + *semnificant* constituie o delimitare între descrierea semnului, pe de o parte, ca entitate epistemologică, la nivel de logică cu instrumentele specifice : **semn → concept →referent** şi, pe de altă parte, ca entitate lingvistică cu instrumentele respective : **semn → semnificat → semnificant.** Importante sunt relaţiile dintre aceste două niveluri – logic şi semantic – felul în care conceptul alimentează semnificatul, iar limba dă formă conceptului.

BDD-A23717 © 2007 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:00 UTC)

REFERINȚE

1. Cabré M. T. *Sur la représentation mentale des concepts : base pour une tentative de modélisation* // Le sens en terminologie. Presses universitaires de Lyon, 2000, p.20-40.
2. Slodzian M. L*. L'émergence d'une terminologie textuelle et le retour du sens* // Le sens en terminologie. Presses universitaires de Lyon, 2000, p.61
3. Béjoint H. et Thoiron Ph. *Le sens des termes* // Le sens en terminologie. Presses universitaires de Lyon, 2000, p.8
4. Depecker L. *Le signe entre signifié st concept* // Le sens en terminologie. Presses universitaires de Lyon, 2000, p. 86-127.
5. Saussure F. *Cours de linguistique générale,* Paris, Payot, 1994. Apud. Depecker L. *Le signe entre signifié st concept,* op. Cit. P.86-127.
6. Vezi, de exemplu, Ungureanu L., *L'interprétation de langue générale – langue spécialisée dans le discours d'internet,* Paris-Chișinău, 2003 (teză de doc. In ştiinţe ale limbajului).

BDD-A23717 © 2007 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:00 UTC)